

Endülüs'ü Gezerken

“Müslümanlar, Endülüs'te büyük bir tarih, büyük bir kültür, büyük izler bırakmış. İspanyollar yıkabildiği kadar yıkmış camileri, eserleri. Birkaç devasa eser ayakta bırakılmış. Kale gibi, büyük saraylar, büyük camiler onlar da şimdi katedral olmuş, kilise olmuş.”

Endülüs'ü gezen bir Müslümanın içine bir hüznün çöker ki buruk mu buruk, gönlü kırık mı kırık, gözü yaşlı mı yaşlı. Ne söylesem? Bilmiyorum nasıl anlatsam? Sade bir iç geçiş, derin bir ah. Tarifi imkânsız bir eyvah. Yazık ki ne yazık. Gözleriniz hep buğuludur.

Alhamra Sarayı'nın kitap satış bölümünde gezinirken kulağıma za bir tanıdık ses gelmez mi o sıra. Türk müziğinden bir nağme, bir İstanbul şarkısı. Görevli o cd'yi çalarken bizden habersiz. Bölümde her milletten insan adeta kaynıyor. Sanırım mistik olsun diye koymuş. Kitaplar Endülüs İslâm Devleti'ni anlatıyor çoğunlukla. Müzik de ona paralel.

***

Bir İngiliz yazar (maalesef adını hatırlamadım o duygu seli içinde) şöyle demiş: Müslüman Endülüs'ten bize 24 kitap kaldı. Biz onlarla RÖNESANS'ı gerçekleştirdik. Endülüs Emevilerinden kalan on binlerce kitap-sırf İslâm âlimleri yazdı diye, İslâm döneminde yazılmış diye- yakılmasaydı şimdi galaksiler arasında dolaşıyor olacaktık.

***

Şu kitaplar tarih boyunca insanoglunun elinden neler çekmiş neler?... İnsanlar eninde sonunda ölüyor. Keşke insanlık ölmese. Keşke kitaplar yok edilmese. Ki-

taplar tarihe şahit, kitaplar geleceğe ışık, kitaplar geçmişe tanık, kitaplar yarınlara uzanan köprü. Tüm kitapları yakmada bugün de dünya yarışıyor.

İşte Mostar, işte Bosna, işte Bağdat. Geçmişte de Bağdat Moğollarca yakılmıştı. Günlerce Fırat, Dicle mürekkep akmıştı. (kitaplar ki el yazması mürekkebi üstünde)

Yine yakın geçmişte Anadolu'da, evet Türkiye'de sırf Arap harfli

Fotoğraf: Merve GÜLSEREN

Endülüs

diye az mı kitap yok edildi. Kimi korkudan, kimi baskıdan kuyulara atılan, ırmaklara saçılan, toprağa gömülen on binlerce kitap.

Mabetlerden, kütüphanelerden, okullardan el çekmeyen bütün zihniyetlere yazıklar olsun. Bunun vebalini çekersiniz, çekiyorsunuz, çekeceksiniz de.

***

Müslümanlar, Endülüs'te büyük bir tarih, büyük bir kültür, büyük izler bırakmış. İspanyollar yıkabildiği kadar yıkmış camileri, eserleri. Birkaç devasa eser ayakta bırakılmış. Kale gibi, büyük saraylar, büyük camiler onlar da şimdi katedral olmuş, kilise olmuş. Niye hep Ayasofya'yı dile dolarlar. Kurtuba'daki (Cordoba) katedrali niye konuşmuyoruz hiç?

Valencia'da Abdullah bin Nasır'ın -sahabeden- Arap harfli mezar taşı bir kazı sırasında ortaya çıkınca bir gecede nasıl kaybediyorlar İspanyollar? Geçmişle yüzleşmek zordur? Muhyiddin ibni Arabi'yi okuyun. O topraklarda yetişmiş.

***

Tarihin "Altın sayfeleri"ni "kara günler"e dönmüş hüzünlü ülke Endülüs. Orta çağın karanlık günlerini aydınlatan Endülüs İslâm'ı Avrupa'yı bugüne taşıyan temelleri üzerinde taşır. Bilen biliyor. Bilmek istemeyen de örtüyor.

***

Ganimete gark olan Müslüman ordu bunun rehaveti ve şaşkınlığı içinde düşmandan çok ganimeti düşünür olunca kaçınılmaz son başlar. Şu söz o akıbetin veciz

ifadesidir. Son emirin annesi (kimi kaynaklar eşi der) oğlum: “erkekler gibi çalışmazsan işte böyle kadınlar gibi ağlarsın.”

O güzellikler, o zenginlikler, o tarih, o vatan elden gitmiştir. Sade bir gözyaşı kalmıştır elde, işte o da dökülmektedir. Dökülen sade gözyaşı olsaydı keşke. Milyonlarca insan katledilmiştir. Hangisine ağlarsın. Hayır, hayır hangisine ağlamazsın ki? Kaybettikten sonra ne fark eder ki?

***

Tarih boşluk kabul etmez ve hata affetmez. Sekiz asır süren Müslümanların Endülüs'te ki siyasi, sonra da dini varlıklarına Hristiyan İspanya son vermiştir.

Nitekim bugün, gözlerini, Kıbrıs, İstanbul, Ağrı Dağı ve nihayet Güneydoğu Anadolumuz üzerine dikmiş komşularla çevrili bulunan, savaşın birden fazla yerde ve yoğun bir biçimde sürdürme durumunda olan bizlerin tarihteki boşlukları, hataları iyi tahlil etmemiz

gerekmektedir. “Tarih tekerrür etmez; ancak birbirine benzer hadiselerle doludur.” İbret alınsaydı tekerrür eder miydi?

Elinizden suya giden bir malınızın ardından nasıl bakarsınız? Bir yamaçtan aşağıya uçan giden bir nesneye nasıl hayıflanırsınız? İşte öyle bir şey. Tıpkı Öksüz Aşık'ın hissettiği gibi:

*Gül budanmış dal dal olmuş,
Menekşesi yol yol olmuş,
Siyah zülfün tel tel olmuş*

*Biz şu yerlerden gideli
Gurbet ellere düşeli.*

*Öksüz Aşık der bu sözü,
Hakka çevrilmiştir bu yüzü;
Öldü zannettiler bizi*

*Biz şu yerlerden gideli
Gurbet eline düşeli.
İşte Tanıklar, İşte Şairler;*

Endülüsler arasındaki umutsuzluk, şaşkınlık ve gözyaşı en canlı ve çarpıcı biçimde şairlerin mısralarında ifadesini buluyor. Şair Ebu

Ali el-Ceyyani 1248 senesinde işgale uğrayan Ceyyan şehrinde hicret eden Müslümanların duygusuna şu beyitleriyle tercüman oluyordu:

Elvede Ceyyana! Senden ayrılıyorum

Gözyaşalarımı inci daneleri gibi saçıyorum

*Ayrılgı isteyen ben değilim,
Lâkin zamanın hükmündedir
boyun eğişin.* (El-Himyeyi, sıfatu ceziretil Endelüs, Kahire, (t.y.), s.72.)

***

Fakih İbnü'l Assal'ın şu mısraları ise, şehirlerin işgali sırasında yapılan tahribatın canlı fotoğrafı gibidir:

*Ganimet almışlar nice yerleri
Zulüm görmüş çocuk, genç,
yaşlı, her diri*

Kaç bebek feryat içinde koparılmış anasından

Kaç bebeğin babası yere çakılıp taş kesilmiş acısından

.....

Nice soylu kişiler ki, yön verirdi millete

Ne hazin! Düşürüldüler tek tek izzetten zillete (El-Himyeyi, sıfatu ceziretil Endelüs, Kahire s. 40-41)

.....

***

Gırnata Müslümanlarının önünde tek seçenek olarak Hristiyanlığa zorla girmekten başka tercih imkânının bırakılmadığı dönemde Gırnata Müslümanları II. Bayezid'e bir temsilci gönderirler. Beraberinde padişaha sunulmak üzere bir de kaside bulunuyordu. 105 beyitlik bu kasideden birkaç beyit:

Topraklarının merkezi İstanbul olan Mevla'ya selam. O ne güzel bir şehirdir.

.....

Büyük bir felakete uğramış esirlerden size selam; ne büyük bir felakettir o

.....

Hepimiz bastığımız toprakları öper, her an iyiliğiniz için dua ederiz.

Kasidenin 19-40. beyitlerinde daha neler var neler;

(Kral) gözümüzü boyadığı antlaşmalara uymadı.

Bizi baskı ve güç kullanarak istemeye istemeye Hristiyanlaştırdı.

Ellerimizdeki tüm kitapları yaktı ve onları çöplüğe attı.

Din kitaplarımızı alay ve hakaretle ateşe attılar.

Hiçbir Müslümana ne bir kitap, ne de yalnızlıkta okunacak bir Kur'an bıraktılar.

.....

Ezan yerine çanlar asılan minarelere ne kadar yazık!

.....

Başımıza gelenleri görmüş olsaydınız, gözlerinizden yaşlar boşanırdı.

.....

Ey Efendimiz! Rabbimiz Allah'ın seçkin ve yaratıkların en hayırlısı Hz. Muhammed'in adına senden yardım diliyoruz.

Yardımlar gitmiştir. Amirallerimiz gitmiştir. II. Bayezid'ten, Yavuz Sultan Selim Han'dan, Kanuni Sultan Süleyman'dan ve sonraki diğer sultanlardan Allah razı olsun. Onlar sayesinde çok sayıda Müslüman da kurtarılmıştı. Osmanlı Devleti Endülüs Müslümanlarıyla ilgilenmiştir. Şartlar ve imkânlar ölçüsünde. Umulan kadar olmasa da samimi gayreti içerisinde olmuştur.

Arapların İspanya Endülüs'te oluşturduğu Hristiyanlarla Müslümanların bir arada yaşayabileceği gerçeğini hayata geçirmiş olmalarına karşın, daha sonra Hristiyanla-

rın bir haçlı bağnazlığında hareket ederek bu güzel oluşumu baltalaması, bitirmesi gelecek asırlar içinde kötü bir başlangıç olmuştur.

Bir sentez, bir kültür, bir uzlaşıydı yok edilen. Yerini çatışma kültürü aldı. Bağnaz Katolikler tarafından şehirler işgal edilince sentez bozulmuş, Müslümanlar kovulmuş, olanlar, iki medeniyetin, iki dinin halkına dahası bir arada yaşayabilme şansının kaybına yol açmıştır.

İslâm ve Hristiyanlığın barış içerisinde yaşayabileceğinin en güzel örneğini ise, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Fatih Sultan Mehmet vermiştir. Büyük bir âlim olan Fatih'in diğer padişahlardan ayrılan en büyük özelliği, tüm Avrupa dillerini öğrenmesi, ana dili gibi konuşması ve batı tarzı bir eğitim almasıydı. Fatih, edindiği askerî, kültürel dehanın başarısını her iki medeniyetin kendi toprakları üzerinde barış içerisinde yaşaması üstüne kurmuştu. Bunu başarabilen sultandı o. İşin sırrı ise bu hoşgörüde yatmaktaydı.

Kismet bu kadarmış.

İşte Endülüs, işte hüzün ülkesi, işte gözyaşı medeniyeti.

Kayıplar ülkesi, yitikler ülkesi, ibretler coğrafyası. Dersimiz Endülüs'tü. Alana...

